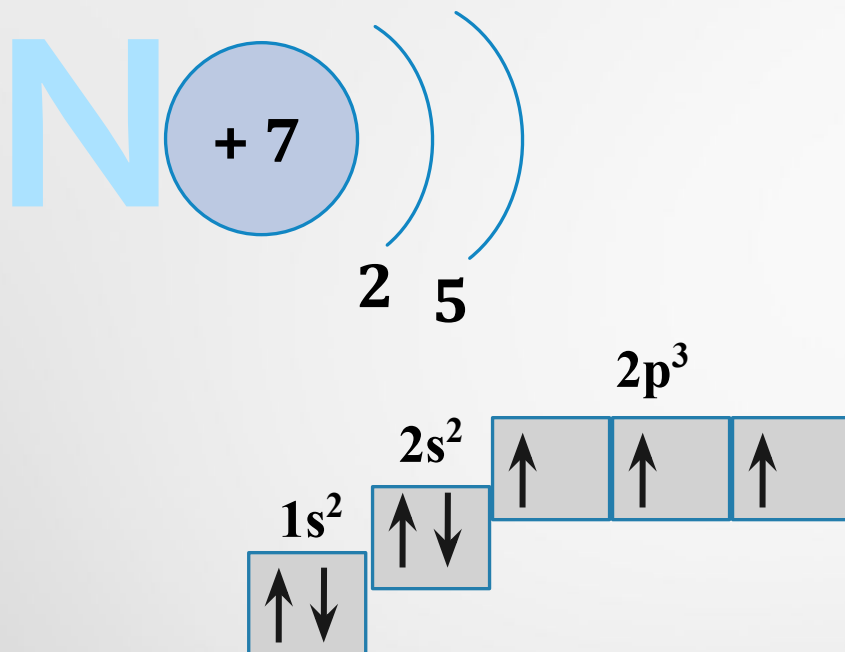

АЗОТ ЖӘНЕ ОН ҚОСЫЛЫСТАРЫ

Аммиак

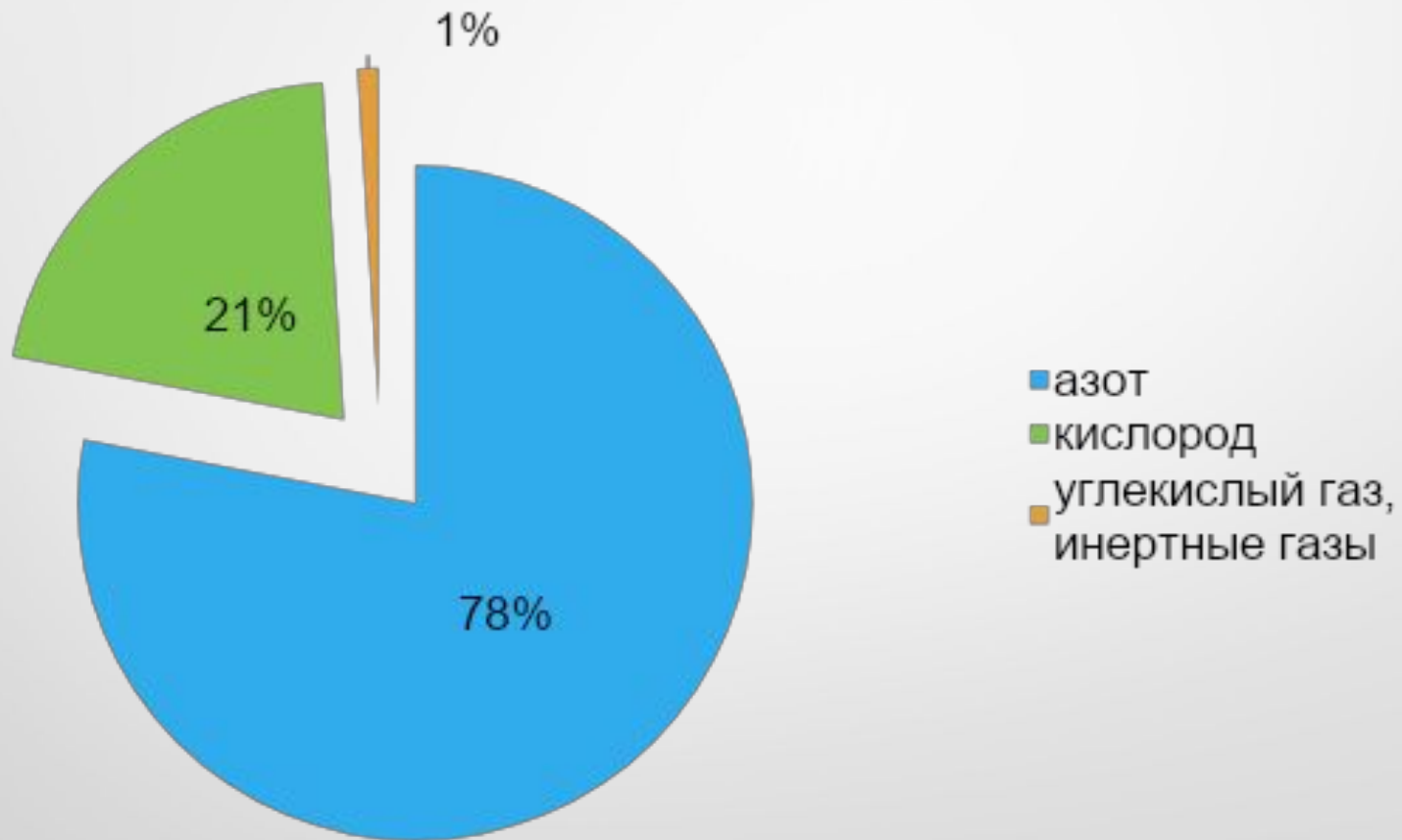
Азот атомының құрылысы

Тотығу күйлері -3, 0, +1,+2,+3,+4,+5

Табиғаттағы азот

В воздухе

Азот қасиеттері

Бос күйде азот екі атомды N₂ молекулалар түрінде болады. Бұл молекулаларда екі азот атомы өте күшті үш коваленттік байланыс арқылы байланысқан.

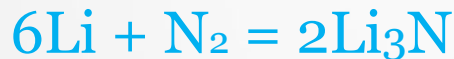

Азот – түссіз, иіссіз және дәмсіз газ. Суда нашар ериді. Сұйық күйде (қайнау температурасы -195,8 °С) су сияқты түссіз, қозғалмалы сұйықтық. Сұйық азоттың тығыздығы 808 кг/м³. -209,86 °С температурада азот қар тәрізді масса немесе үлкен қар-ақ кристалдар түрінде қатты күйге айналады.

Азоттың химиялық қасиеттері

- Химиялық тұрғыдан азот күшті коваленттік байланысқа байланысты өте инертті газ болып табылады. Металдардың ішінде бос азот қалыпты жағдайда тек литиймен әрекеттеседі, нитрид түзеді:

- Температура жоғарылаған сайын молекулалық азоттың белсенділігі артады. Азот сутегімен қыздырғанда, жоғары қысымда және катализатордың қатысуымен әрекеттескенде аммиак түзіледі:

- Азот оттегімен тек электр доғасында қосылып, азот оксиді (II) түзеді:

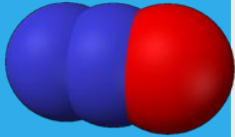

Оксиды азота

Тұз түзбейтін оксид –
«күлдіргіш газ»

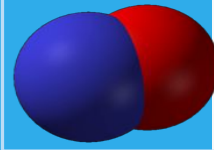
Жағымды тәтті иісі мен
дәмі бар түссіз,
жанбайтын газ.

Оксид
азота(I)

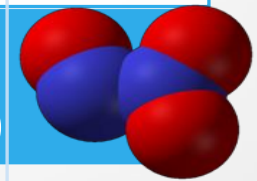
Тұз түзбейтін оксид,
түссіз газ, суда нашар
ериді. Жақсы
сұйылтылмайды; сұйық
және қатты күйде көк
түсті болады.

Оксид
азота(II)

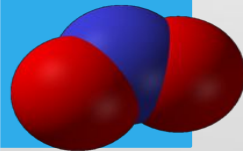
Қышқыл оксиді, түссіз
газ (нөлде) қатты күйде
– көкшіл түсті. -4°C
төмен температурада
ғана тұрақты

Оксид
азота(III)

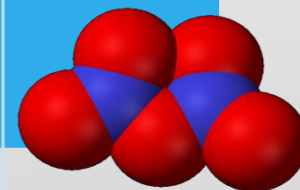
Қышқыл оксиді, түлкі,
қоңыр, өте улы газ.

Оксид
азота(IV)

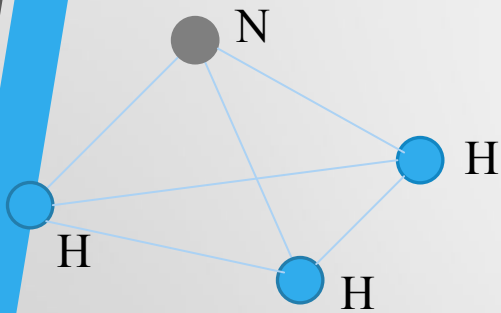
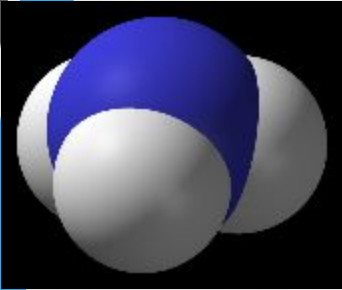

Қышқыл оксиді.
Түссіз, өте ұшқыш
кристалдар. Өте
тұрақсыз.

Оксид
азота(V)

Аммиак

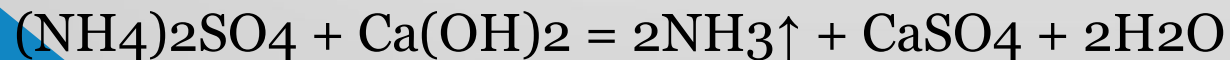
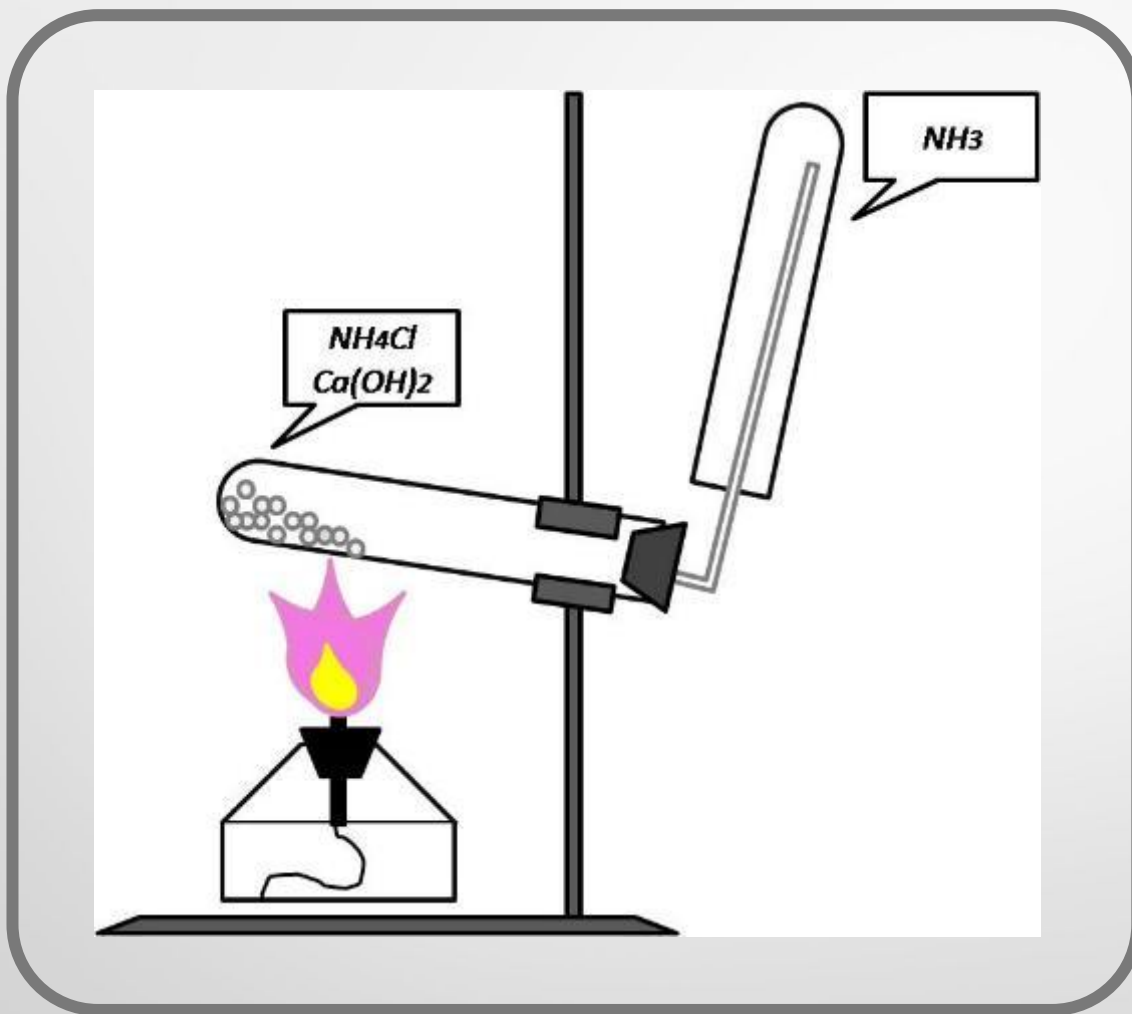

Аммиак – ауадан екі есе дерлік жеңіл, өткір иісі бар түссіз газ. Аммиакты ұзақ уақыт бойы ингаляциялауға болмайды, өйткені ол улы. Аммиак суда өте жақсы ериді.

Аммиак NH_3 молекуласында азот атомы мен сутегі атомдары арасында үш

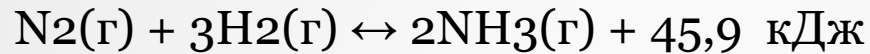
Аммиакты зертханада алу

Өнеркәсіптегі аммиак өндірісі

Аммиак алудың өнеркәсіптік әдісі сутегі мен азоттың тікелей әрекеттесуіне негізделген:

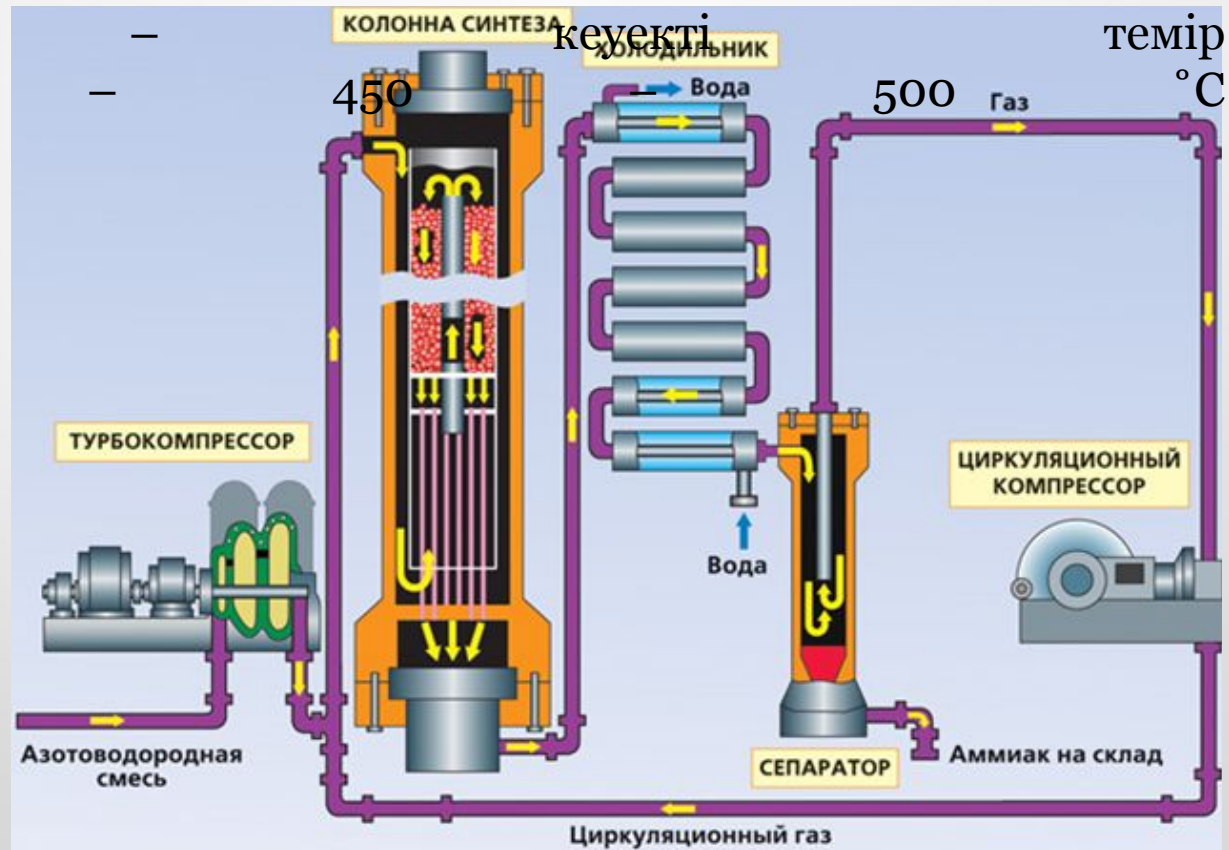

Шарттары:

Кт

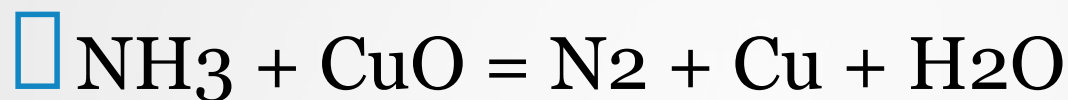
температура

қысым – 25 – 30 атм.

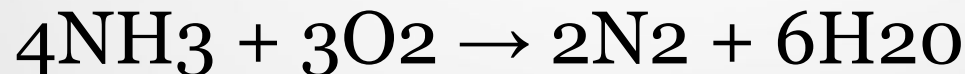

Аммиактың химиялық қасиеттері

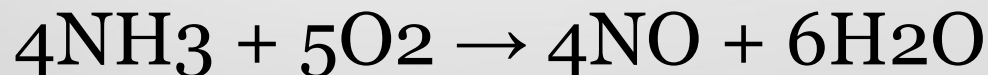
NH_3 -күшті тотықсыздандырғыш болып табылады.

□ Аммиактың жануы (қызу кезінде)

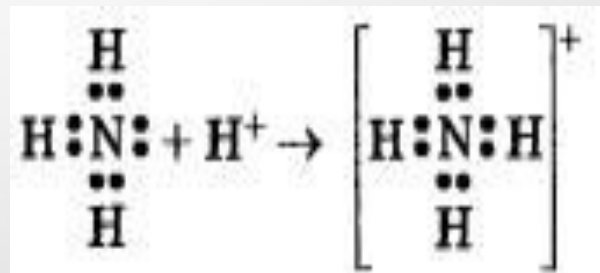
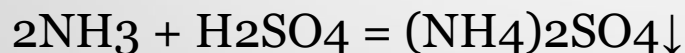
□ Аммиактың каталитикалық тотығуы (катализатор Pt – Rh, температура)

Аммиактың сумен және қышқылдармен әрекеттесуі

Қышқылдық-негіздік қасиеттері.

Егер аммиак ерітіндісіне фенолфталеиннің бірнеше тамшысын қоссаңыз, ол қызыл түске боялады, яғни сілтілі ортаны көрсетеді:

Бұл жұпталмаған электрондардың ортақтасуы нәтижесінде емес, атомдардың бірінде болатын бос электрон жұбының арқасында пайда болатын коваленттік байланыстың түзілу механизмі донор-акцептор деп аталады.

Аммиак қолдану

-аммиачная вода
-мочевина
-сода

пищевая
промышленность
(хладагент)

HNO_3

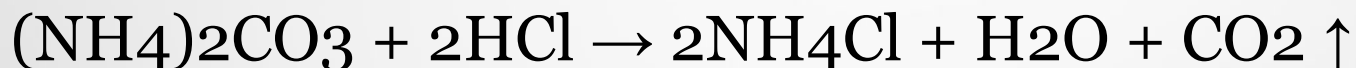
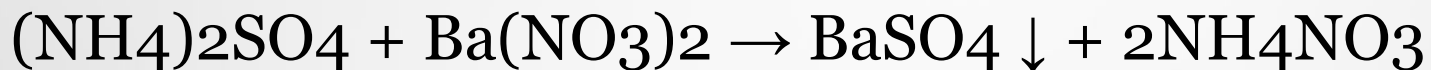
удобрения

Медицинада аммиактың 10% сулы ерітіндісі аммиак деп аталады. Аммиактың өткір иісі мұрынның шырышты қабығындағы ерекше рецепторларды тітіркендіреді және тыныс алу және тамыр-қозғалыс орталықтарының стимуляциясына ықпал етеді, сондықтан есінен тану немесе алкогольмен улану кезінде зардап шегушіге аммиак буын деммен жұту үшін береді.

АММОНИЙ ТҰЗЫ.

- Қышқылдармен және тұздармен алмасу реакциясына түседі:

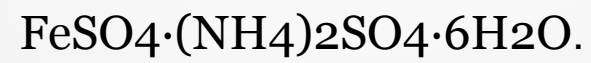
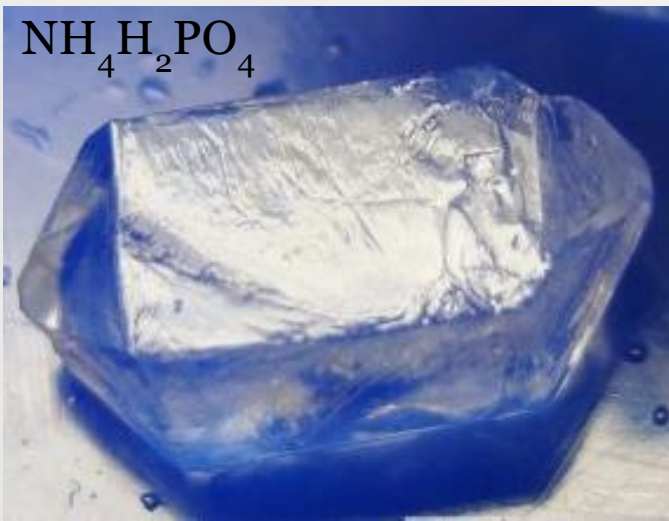

- Олар аммиак тұзу үшін сілті ерітінділерімен әрекеттеседі – аммоний ионына сапалы реакция:

- Қыздырғанда ыдырайды

BCĚ